

Een scheiding: de geboorte van twee gezinnen

De visie van een vreemde eend

Martijn Roomans*

Kinderen die opgroeien met gescheiden ouders, het komt steeds vaker voor. Toch blijken opvattingen over hoe je met elkaar omgaat na de scheiding nog steeds gebaseerd op het ideaal van het kerngezin. Het idee dat ouders na scheiding harmonieus samen in dienst van de kinderen staan, is de dwingende norm. In de tv-reclame van een supermarktketen in Nederland besluit een vader zich over zijn trots heen te zetten en met de kerst aan te schuiven bij het nieuw-samengestelde gezin van moeder. Er wordt gelachen met de nieuwe partner van moeder en iedereen geniet zichtbaar. Een warm, romantisch tafereel, maar helaas niet voor iedereen weggelegd. Dergelijke voorstellingen impliceren dat het kerngezin na een scheiding nog steeds bestaat. Alsof kinderen niet om moeten gaan met twee verschillende ouders in twee verschillende huizen en gezinnen. Alsof ouders contact moeten houden en moeten blijven overleggen over kinderen. We verliezen daarmee uit het oog dat kinderen doorgaans goed om kunnen gaan met ouders die het niet eens zijn of niet veel met elkaar te maken willen hebben. Als we wat minder luisteren naar wat de volwassenen bedacht hebben over hoe gescheiden ouders voor kinderen moeten zorgen en wat meer naar wat kinderen tussen de regels door aangeven, komt de waanzin van onze sociale constructen aan het licht. Kinderen van gescheiden

* Pedagoog en Systeemtherapeut in Opleiding, werkzaam bij GiB Praktijk voor Systeemtherapie (www.gibonline.nl)
E-mail: martijn.roomans@gibonline.nl

ouders hebben namelijk twee gezinnen. Elk met eigen omgangsvormen, tradities, regels, ongemakken en dynamiek. Lieve Cottyn (2016) schreef hier al over in een van haar inspirerende artikels. ‘Co-ouderschap houdt in dat kinderen nood hebben aan een ouder die respect toont voor en rekening houdt met wat de andere ouder zegt. Kinderen hebben nood aan ouders die elk apart hun ouderrol goed opnemen, niet zozeer aan ouders die goed overeenkomen. Als geen ander weten kinderen vaak dat overeenkomen niet meer mogelijk is.’ (p. 263) Zo weinig mogelijk samen zitten, harmonie veinzen of op één lijn zitten dus. Leve het verschil! Ook al merk ik dat de samenleving, of moeten we zeggen volwassenen, dit anders ziet. Ik neem u hiervoor mee naar de werkvloer.

Gemeentes in Nederland vragen zorgaanbieders om bij ieder kind een document te gebruiken, namelijk het ‘1 gezin 1 plan’. Dit document is nodig om zorg gefinancierd te krijgen.

Lana is een meid van veertien jaar die zich in twee nieuw-samengestelde gezinnen begeeft. De aanmeldklacht is dat Lana steeds meer last heeft van dwangmatige gedachten en handelingen in periodes van stress. Op haar tweede zijn haar ouders gescheiden. Ik heb kennis gemaakt met beide gezinnen. Ik had beide ouders gemaïld om het document van de gemeente voor mijn komst alvast in te vullen. Wanneer ik bij vader ben, is hij geïrriteerd. Moeder heeft bij het kopje gezinsgeschiedenis niets ingevuld. Hij vindt dat zij ten minste een aanzet had moeten maken of hem had moeten contacteren om het samen te doen. Lana, die ongemakkelijk en nerveus wordt van vaders reactie, komt met een prachtige oplossing. ‘Kunnen jullie niet gewoon een streep trekken door het vak gezinsgeschiedenis? Dan vult de een de ene kant in en de ander de andere kant. Jullie zijn immers twee gezinnen’, zegt ze. Vader is compleet in de war en ik raak geamuseerd over wat Lana blootlegt. Ik merk op hoe gek het eigenlijk is dat de gemeente een ‘1 gezin 1 plan’ op elk gezin legt, terwijl één op de drie kinderen twee gezinnen heeft! ‘2 gezinnen 1 plan’, of ‘2 gezinnen 2 plannen’ zou het moeten zijn! Lana wordt enthousiast en fantaseert vrolijk mee. ‘Kunnen we de gemeente niet vragen of ze dat veranderen? Ze moeten weten dat het heel lastig is voor mensen om te doen alsof ze nog één gezin zijn door dit stomme sjabloon. En waarom moeten we hetzelfde plan hebben aan ie-

dere kant? Bij mam spelen sommige dingen niet en bij pap andere dingen niet. Mijn probleem ziet er ook anders uit aan iedere kant! Wat raar ook dat ze dat samen moeten invullen, ze hebben toch niets meer met elkaar te maken eigenlijk?' Vaders boosheid op Lana's moeder maakt plaats voor enige twijfel en hij lijkt zich wat berispt te voelen door zijn dochter. Het gesprek krijgt een andere wending, namelijk hoe vader en Lana dit vakje zouden willen invullen. Er ontstaat hieruit een gesprek over hoe Lana de dynamiek in het nieuw-samengestelde gezin bij vader met in totaal vijf kinderen ervaart.

Een vader komt met zijn twee dochters Emma (16) en Sharon (12) om de week bij mij voor therapie. Hun moeder de andere week, ook met de dochters. De kinderen woonden bij vader, maar zijn een voor een in een korte periode bij hun moeder ingetrokken. Vader wil graag weten waarom en de kinderen geven geen uitleg. Vader en moeder maken sindsdien veel ruzie. De kinderen worden geïndoctrineerd door de andere ouder, zo wordt door beide ouders gezegd. Daarnaast zijn er zorgen over Sharon, die steeds vaker haar school verzuimt.

Er is na een half jaar sinds de start van onze therapie heel wat veranderd. Beide ouders geven aan dat mijn afwijkende kijk op goed scheiden hieraan heeft bijgedragen. Zij zeggen dat door het loslaten van het samen moeten overleggen, het eens moeten zijn met elkaar, het elkaar blijven zien, rust is ontstaan. Ik merk wel dat dit voor vader een stuk lastiger is, juist omdat hij zijn kinderen mist. Als hij geen gehoor krijgt bij de kinderen of als zij niet ingaan op zijn uitnodigingen om bij hem te komen eten of iets leuks te doen, blijft hij geneigd bij hun moeder aan te kloppen met zijn last en overleg af te dwingen.

Op een dag komt de oudste dochter Emma niet mee naar de therapie. Vader geeft aan dat zij een dubbele afspraak heeft met haar moeder. Een die ze blijkbaar niet kan afzeggen. Vader is furieus op moeder. Zij weet immers hoe belangrijk de therapie voor hen is. 'Dat onmens blijft mij een hak zetten!', buldert hij. Sharon, de pittige jongste dochter, is wel meegekomen en zij helpt mij mijn spoor vast te houden. 'Dit is nu precies wat ik niet meer wil pap. Ik wil hier niet tussen zitten! Ik word gek van jouw gezeik over mama.'

Nadat ik aangeef dat het klopt dat kinderen het niet fijn vinden als de ene ouder kwaad spreekt over de andere ouder, vraag ik aan Sharon hoe zij haar grote zus straks op haar donder gaat geven. Sharon is in de war van deze opmerking en vader lijkt nieuwsgierig te zijn naar waar ik op doel. ‘Ja Sharon, je zus is zestien. Die zou ondertussen toch moeten weten dat het maken van dubbele afspraken iets is waar gedonder van komt?’ ‘Euh, ja’, zegt Sharon. ‘En dan krijgt jouw zus het voor elkaar om een dubbele afspraak te maken met mam en met pap!’ ‘Oh my God! Ja, dat dacht ik zelf nog, dat pap en mam daar gigantische ruzie van gaan krijgen! Wat een duffe actie, en typisch Emma weer!’, vult Sharon aan. Ik zet kracht bij. ‘En nu moet jij hier dubbel zo hard werken, want mijn focus gaat meer op jou gericht zijn dan wanneer Emma erbij is! Alle lastige vragen die ik vandaag ga stellen – en ik merk dat ik er zin in heb vandaag – zijn voor jou, Sharon. Denk je dat Emma dat ook beseft?’ Sharon antwoordt: ‘Nee, dat denk ik niet, maar ik ga nog een hartig woordje met haar spreken straks, dat weet ik zeker!’

Vader merkt dat de focus van het gesprek zich verplaatst van de andere ouder naar de kinderen. Ineens gaat het niet meer over het samen moeten overleggen, maar over opvoeding, waarden en normen en lastige pubers die onhandige keuzes maken. De angel is uit het gesprek.

Blij met de effecten van deze sessie vertel ik dit aan een collega. Maar ook hulpverleners hangen vast aan het romantische idee van harmonieus samen ouder blijven. ‘Denk je echt dat dit voor rust zorgt? Dat vader dit kan laten rusten nu? En die moeder! Die doet toch iets lastigs hier. Zou je niet toch overwegen dit met beiden in een ruimte te bespreken? Al was het maar om afspraken te maken zodat dit soort dingen niet weer gebeuren?’

Dit soort uitwisselingen zijn interessant en raken de kern. Als je scheidt, ben je blijkbaar nog altijd niet gescheiden. In de opmerking van mijn collega schuilt de veronderstelling dat ouders perfect moeten samenwerken ten bate van de kinderen. Alsof deze vader niet in staat is dit de volgende keer met zijn dochter te bespreken. Maar ook, alsof dit soort lastige fricties

niet in elk gezin (apart) bestaansrecht hebben en onderdeel van het leven zijn.

Ik weet dat anderen mijn spoor niet altijd kunnen volgen en toch probeer ik die vreemde eend te blijven. Een milde versie althans. Ieder zijn visie. Waarin het steeds weer voelbaar is dat mijn visie niet de dominante visie binnen onze maatschappij vertegenwoordigt.

Ik heb hoop. Er is iets aan het verschuiven. Er zijn meer vreemde eenden aan het komen. Ik woonde laatst een livesessie bij van Maurizio Andolfi. Bij het voorbespreken van een gescheiden gezin corrigeerde Maurizio de hulpverlener die het had over *the family*.

‘You speak of the family, but the thing is, it’s not one family anymore. It’s a split family, so two families.’

Literatuur

Cottyn, L. (2016). Gevangen in hoog conflict na scheiding. De worsteling voor een constructieve houding in een destructief veld. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 34, 251-275.

